

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o sporočilu Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu o celovitih ocenjevanjih tveganja in varnosti („stresni testi“) jedrskih elektrarn v Evropski uniji in z njimi povezanih dejavnosti

(COM(2012) 571 final)

(2013/C 44/25)

Glavni poročevalec: **André MORDANT**

Evropska komisija je 12. oktobra 2012 sklenila, da v skladu s členom 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosi za mnenje o naslednjem dokumentu:

Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu o celovitih ocenjevanjih tveganja in varnosti („stresni testi“) jedrskih elektrarn v Evropski uniji in z njimi povezanih dejavnosti

COM(2012) 571 final.

Predsedstvo Evropskega ekonomsko-socialnega odbora je 17. septembra 2012 strokovno skupino za promet, energijo, infrastrukturo in informacijsko družbo zadolžilo za pripravo dela Odbora na tem področju.

Zaradi nujnosti postopka (člen 59 poslovnika) je Evropski ekonomsko-socialni odbor na 485. plenarnem zasedanju 12. in 13. decembra 2012 (seja z dne 13. decembra) za glavnega poročevalca imenoval Andréja MORDANTA ter mnenje sprejel z 98 glasovi za in 6 vzdržanimi glasovi.

1. Sklepi in priporočila

1.1 Obvladovanje tveganj je odvisno predvsem od zanesljivosti jedrskih elektrarn, vendar EESO meni, da je treba upoštevati vsa tveganja, povezana s takimi elektrarnami, vključno z zunanjimi tveganji za prebivalstvo, okolje in gospodarstvo.

1.2 EESO meni, da je izjemno pomembno, da se za vsako lokacijo pripravi načrt ukrepanja v primeru nesreč; usposobiti je treba osebje, obvestiti lokalne prebivalce in se z njimi posvetovati in jim tako omogočiti, da sodelujejo pri izdelavi navodil, pri čemer se izkoristi njihovo poznavanje terena. Hkrati je treba poskrbeti za tudi za ukrepanje po nesreči, kar je dolgoročna naloga.

1.3 EESO podpira namero Komisije za obširno revizijo direktive o jedrski varnosti ter jo poziva, naj pri tem ne upošteva zgolj tehničnih vidikov, temveč tudi vse druge človeške vidike, povezane z delavci in prebivalstvom (zdravje, stres, psihološka vprašanja, stiska).

1.4 EESO ugotavlja, da vse države članice nimajo neodvisnih regulatorjev z zakonodajnimi pooblastili ter da nimajo niti skupnega pristopa glede zakonskega urejanja jedrske varnosti, zato predlaga, da se z direktivo ta vprašanja uskladijo.

1.5 EESO meni, da bi lahko za obveščanje in sodelovanje javnosti kot zgled uporabili Aarhuško konvencijo o jedrskih

vprašanjih, v kateri so predvideni obveščanje, sodelovanje/po-svetovanje in dostop do pravnega varstva; podpisale so jo EU in države članice.

1.6 EESO meni, da bi morala EU na podlagi stresnih testov in priporočil Komisije vzpostaviti mehanizme za spremljanje in preverjanje, države članice pa bi morale pripravljati redna poročila na evropski ravni.

1.7 Za EESO je tesno sodelovanje in deljenje informacij med upravljavci, prodajalci, nacionalnimi regulatorji in evropskimi institucijami, kot je priporočeno v sporočilu, pomembno in meni, da bi ga bilo treba razširiti na prebivalstvo ter osebje in njihove predstavnike, zlasti na mejnih območjih, kjer je treba uskladiti postopke.

1.8 EESO priporoča, da se v scenarijih nesreč nujno preuči ustavitev vseh reaktorjev na eni lokaciji ob sočasnem izpadu hlajenja in električne energije. Priporoča tudi, da se ponovno preučijo vsi postopki, v okviru katerih je predvideno, da reaktor, v katerem pride do nesreče, električno energijo dobi od drugega reaktorja na isti lokaciji, pregledati pa je treba tudi opremo za reševanje, kot sta zunanja osvetljava, ki osebju omogoča premikanje po lokaciji, in dizelski pomožni sistemi, ter povečati dotok vode v bazene za skladiščenje izrabljenega goriva.

1.9 EESO poudarja, da mora jedrska energija ostati sestavni del energetske mešanice v EU, saj v bližnji prihodnosti ne bo na voljo nobenega zadostnega vira električne energije z nizkimi emisijami CO₂, s katerim bi bilo mogoče pokrivati osnovne obremenitve, vendar pa oskrba z elektriko ne bi smela biti ogrožena zaradi tehnoloških okvar ali nesreč. Zato poziva Komisijo, naj podpre študijo o organizacijskih in človeških dejavnikih, saj so to stebri jedrske varnosti in zaščite.

1.10 EESO podpira namero Komisije, da predlaga zakonodajo na področju zavarovanja in odgovornosti za jedrsko škodo, saj ta trenutno ne zajema resnično vseh tveganj. Meni namreč, da mora prek skladov, ki jih ustanovijo proizvajalci jedrske energije v Evropi, vključevati socialne, okoljske in gospodarske vidike. Obstaja pa tudi tveganje, da morebitne žrtve ne bodo primerno zaščitene oziroma ne bodo prejele ustrezne odškodnine.

1.11 EESO je zaskrbljen zaradi uporabe podizvajalstva (ki včasih vključuje do 80 % osebja) brez dejanske ocene o tem, kako take prakse vplivajo na varnost. Ekipe so zaradi s tem povezane izgube znanj in spretnosti oslabiljene. Odbor poudarja, da je treba najprej poskrbeti za usposabljanje osebja, ki je zaposleno na različnih lokacijah.

1.12 Življenjska doba jedrskih elektrarn ni obravnavana, čeprav se v zvezi z njo zastavljajo vprašanja o varnosti. EESO meni, da je to vprašanje odločilnega pomena pri ocenjevanju varnosti elektrarn, pa tudi pri njihovi morebitni zamenjavi z elektrarnami nove generacije ter pri takojšnjem načrtovanju take zamenjave. Nacionalni regulatorji bi morali zahtevkom za podaljšanje življenjske dobe jedrskih elektrarn ugoditi zgolj na podlagi mednarodno sprejetih najboljših praks.

1.13 EESO priporoča Komisiji, naj ob težkih nesrečah za celotno ozemlje EU predpiše koordinirano zaužitje stabilnega joda kot zaščito ščitnice pred izpostavljenostjo in na podlagi izkušenj iz Fukušime razširi območje evakuacije v gosto posejlenih krajih v Evropi na 20 do 30 km.

2. Uvod

2.1 Po nesreči v Fukušimi 11. marca 2011 so se tako v Evropi kot drugod po svetu začeli izvajati pregledi varnosti jedrskih objektov. V Evropski uniji je 145 reaktorjev, od katerih je 13 zaustavljenih ali pa so v razgradnji, kar pomeni, da obratuje 132 reaktorjev na 58 lokacijah, od tega nekaj ob mejah. Čeprav se v EU ni zgodila nobena podobna nesreča, je bilo treba pregledati vse sisteme, ki zagotavljajo najvišjo možno raven varnosti in zaščite pred sevanjem. Pri stresnih testih sta sodelovali tudi dve sosednji državi, Švica in Ukrajina.

2.2 Evropski svet je že na zasedanju marca 2011 sklenil, da je treba pregledati varnost vseh jedrskih elektrarn v EU na

podlagi celovitih in preglednih ocen tveganja in varnosti (stresni testi). Zato so vse evropske države izvedle postopek pregleda v treh fazah:

- samoocene upravljavcev jedrskih obratov;
- pregledi samoocen s strani nacionalnih upravnih organov;
- medsebojni pregledi nacionalnih poročil, ki so jih nacionalni izvedenci ter izvedenci Evropske komisije opravili v obdobju med januarjem in aprilom 2012.

Vse sodelujoče države članice so svoja poročila o napredku in končna poročila Komisiji predložile do dogovorjenega roka (COM(2011)784 final).

2.3 Evropski svet je poleg tega Komisijo pozval, naj k sodelovanju v postopku izvajanja stresnih testov povabi tudi države, ki mejijo na EU, in da naj EU „pregleda obstoječi pravni in regulativni okvir za varnost jedrskih objektov“ in „do konca leta 2011 predlaga morebitne potrebne izboljšave“. Treba je opozoriti, da tega pregleda varnosti ne bi bilo mogoče izvesti brez mandata Evropskega sveta Komisiji.

3. Povzetek sporočila Komisije

3.1 V končnem poročilu je bilo ugotovljeno, da so varnostni standardi jedrskih elektrarn v Evropi na splošno visoki, vendar pa so bile skoraj za vse predlagane izboljšave različnih vidikov varnosti.

3.2 Nacionalni regulatorji so kljub temu sklenili, da nobene jedrske elektrarne ni treba zapreti.

3.3 Ti testi so pokazali, da se varnostni standardi, ki jih priporoča Mednarodna agencija za atomsko energijo (IAEA), in najboljše mednarodne prakse ne uporabljajo dosledno v vseh državah članicah.

3.4 Komisija bo natančno spremljala izvajanje priporočil in hkrati predlagala zakonodajne ukrepe za nadaljnje izboljšanje jedrske varnosti v Evropi.

3.5 Na podlagi stresnih testov so bila pripravljena priporočila za številne specifične tehnične izboljšave v elektrarnah, pokazali pa so tudi, da se mednarodni standardi in prakse ne uporabljajo sistematično. Upoštevati je treba tudi izkušnje iz Fukušime, zlasti v zvezi s tveganji za potrese in poplave, prisotnostjo in uporabo seizmičnih instrumentov na kraju samem, vzpostavitev odzračevalnih sistemov zadrževalnega hrama z zadrževalnimi filtri in ustrezne opreme za ukrepanje v primeru nesreče, ter določitev nadomestne kontrolne sobe za primere nesreč izven lokacije elektrarn.

3.6 Nacionalni regulatorji bodo do konca leta 2012 pripravili nacionalne akcijske načrte, dopolnjene s časovnimi načrti za izvajanje. Komisija namerava junija 2014 objaviti poročilo o izvajanju priporočil iz stresnih testov, pri čemer bo v celoti sodelovala z nacionalnimi regulatorji.

3.7 Komisija je preučila veljavni evropski pravni okvir na področju jedrske varnosti in bo v začetku leta 2013 predstavila revidirano direktivo o jedrski varnosti. Predlagane spremembe se bodo nanašale predvsem na varnostne zahteve, vlogo, neodvisnost in pooblastila nacionalnih regulatorjev, preglednost in spremljanje.

3.8 Nato bodo sledili drugi predlogi o zavarovanju in odgovornosti na področju jedrske varnosti ter o največjih dovoljenih ravneh radioaktivne kontaminacije živil in krme. Postopek izvajanja stresnih testov je tudi pokazal, da so nujno potrebna dodatna prizadevanja v zvezi z jedrsko varnostjo (tj. preprečevanje zlonamernih dejanj), za kar so odgovorne predvsem države članice.

4. Splošne ugotovitve

4.1 Treba je opozoriti na obseg prizadevanj in finančnih sredstev, ki so bila vložena v te teste, in na to, kako dobro so bili ti testi izvedeni. V procesu stresnih testov je sodelovalo 14 držav članic EU, ki upravljajo jedrske objekte in ki pri ocenjevanju sodelujejo prostovoljno, kar je pomemben prispevek k vzpostavitvi skupnih pravil o varnosti in zaščiti. Vendar pa te ocene temeljijo na samooceni upravljavcev, ki ji sledijo pregled s strani nacionalnih upravnih organov in medsebojni pregledi. EU mora na podlagi stresnih testov in priporočil Komisije sedaj vzpostaviti mehanizme za spremljanje in preverjanje.

4.2 Ugotovitve v zvezi s pravnim okvirom

4.2.1 Države članice so sicer sprejele direktivo o jedrski varnosti, vendar pa na področju urejanja jedrske varnosti in zaščite še vedno nimajo popolnoma poenotenega pristopa. Jedrsko varnost bi morali bolj natančno kodificirati z revidirano evropsko direktivo; pravila za njeno izvajanje in izvajanje postopka za ugotavljanje kršitev bi morali strogo uveljavljati.

4.2.2 **Revizija direktive o jedrski varnosti.** Dve državi, Poljska in Portugalska, direktive o jedrski varnosti (Direktiva Sveta 2009/71/Euratom z dne 25. junija 2009 o vzpostavitvi okvira Skupnosti za jedrsko varnost jedrskih objektov) še vedno nista v celoti prenesli v nacionalno zakonodajo (rok 22. julij 2011). „Ključnega pomena je zagotoviti, da se izkušnje, pridobljene ob nesreči v Fukušimi, in izsledki stresnih testov v EU

ustrezno in dosledno izvajajo ter se ustrezno vključijo v zakonodajni okvir“ (COM(2012) 571 final). EESO podpira sedanjí postopek revizije in zlasti poziva k večji nadzorni vlogi EU. Vendar pa se pri tem ne bi smeli omejiti na tehnični vidik „stresnih testov“. Varnost je odvisna tudi od ljudi: državljanov, delavcev in njihovih predstavnikov. Koristno bi bilo, če bi klavzule o preglednosti in sodelovanju javnosti iz jedrske direktive temeljile na Aarhuški konvenciji, ki so jo podpisale EU in skoraj vse države članice, vsaj kar zadeva sodelovanje javnosti.

4.2.3 Treba je poudariti, kako pomembno je, da države članice EU med seboj uskladijo pravila o zaščiti pred sevanjem in pripravljenosti na izredne dogodke na območjih izven lokacije elektrarn: „V EU je 47 jedrskih elektrarn s 111 reaktorji takšnih, da v radiju 30 km okoli njih živi več kot 100 000 ljudi. To dokazuje, da so preventivni ukrepi na območjih izven lokacije izredno pomembni. Odgovornost za take ukrepe si delijo številni nacionalni, regionalni in lokalni organi“ (COM(2012) 571 final). Odbor zato močno podpira tako revizijo zakonodaje EU na tem področju kot tudi nujno sodelovanje lokalnega prebivalstva.

4.2.4 **Zavarovanje in odgovornost za jedrsko škodo.** To vprašanje se ne obravnava na evropski ravni, vendar „člen 98 Pogodbe Euratom določa, da mora Svet izdati zavezujoče ukrepe, ki obravnavajo to področje. Komisija bo zato na podlagi ocene učinka preučila, v kakšnem obsegu bi bilo položaj potencialnih žrtev jedrske nesreče v Evropi treba izboljšati v okviru omejitev pristojnosti EU“ (COM(2012) 571 final). Komisija namerava v zvezi s tem vprašanjem predlagati zakonodajni akt in EESO to pobudo podpira, saj zavarovanje trenutno ne krije vseh tveganj. Akt bi moral zajemati predvsem socialne, okoljske in ekonomske vidike ter izplačilo odškodnine kot zadnjo možnost, za kar so trenutno pristojne države.

4.2.5 **Revizija zakonodaje o hrani in krmi.** „Izkušnje, pridobljene ob dogodkih v Fukušimi in Černobilu, kažejo, da bi bilo treba razlikovati med instrumenti, ki urejajo uvoz hrane iz tretjih držav, in instrumenti za dajanje hrane v promet v primeru nesreče znotraj EU“ (COM(2012) 571 final). To zakonodajo bi bilo treba revidirati.

4.3 V specifikacijah „stresnih testov“ je bilo opisano, kaj bo zajeto v analizi, ne pa tudi, česa ne bo vključevala. Staranje jedrskih elektrarn in učinek podaljšanja njihove življenjske dobe, kultura varnosti in neodvisnosti, standardi in usklajenost nacionalnih regulatorjev so bili tako iz analize izključeni in niso bili ocenjeni. Za vsaj nekatere izmed teh dejavnikov bi lahko veljalo, da so prispevali k obsegu in učinku nesreče v Fukušimi; ta je bila tudi prvotni razlog za izvedbo „stresnih testov“.

4.4 V tej zvezi EESO zato podpira predlog o ustanovitvi skupnega raziskovalnega središča in stalnega evropskega laboratorija za jedrsko varnost, vendar je treba v zvezi s tem opraviti tehnično analizo. EESO znova ugotavlja, da je treba razviti usposabljanje na visoki ravni, ki bo prilagojeno dejavnostim na jedrskem področju. V Evropi je treba obenem poleg organov za zaščito pred sevanjem in za nadzor nad širjenjem jedrskega orožja ustanoviti tudi pristojen upravni organ za jedrsko varnost.

4.5 EESO poudarja, da je treba poskrbeti tudi za usposabljanje osebja, ki je zaposleno na različnih lokacijah. Podizvajalstvo je v nekaterih državah že dokaj razširjeno, vendar pa v resnici še ne vemo, kako take prakse vplivajo na varnost. Ekipe so zaradi s tem povezane izgube znanj in spretnosti oslABLJENE.

4.6 Poglobitev mednarodnega sodelovanja in izboljšanje pravnega okvira za jedrsko varnost na mednarodni ravni.

„Večina držav, ki sodelujejo v tej delovni skupini, je poudarila potrebo po upoštevanju varnostnih standardov IAEA, regulativne neodvisnosti in učinkovitosti, širši uporabi medsebojnih strokovnih pregledov ter povečanju odprtosti in preglednosti“ (COM(2012) 571 final). Treba je opozoriti, da so neodvisnost, preglednost in odprtost sicer vodilna načela predlogov za enotna, poostrena pravila, toda ali to zadostuje, če se ta pravila ne uporabljajo?

5. Posebne ugotovitve

5.1 Preglednost

5.1.1 Kljub temu, da je obveščanje prebivalstva zagotovljeno v Aarhuški konvenciji – njeni trije stebri pozivajo k posvetovanju, sodelovanju in dostopu do pravnega varstva –, je treba poudariti, da tako obveščanje v procesu „stresnih testov“ ni predvideno, z izjemo sklicevanja na preglednost. Vendar pa je za zagotavljanje jedrske varnosti in zaščite nujno potrebna tudi javnost. Prebivalci EU v ta proces niso bili vključeni v skladu s pomenom teh vprašanj; zanje sodelovanje ni bilo enostavno. Za preučitev različnih dosjejev je bilo na voljo zelo malo časa. Na javnih srečanjih ni bilo vedno poskrbljeno za tolmačenje in več združenj ni moglo sodelovati iz finančnih razlogov. Kljub temu je bila dosežena taka stopnja preglednosti, da so lahko določene organizacije civilne družbe pripravile zelo podrobno analizo poročil.

5.1.2 „Dejstvo, da do nezgod v jedrskih elektrarnah prihaja tudi v državah članicah z dobro varnostno bilanco, potrjuje potrebo po temeljitih in rednih pregledih varnosti in ocenjevanju izkušenj z obratovanjem ter kaže na potrebo po tesnem sodelovanju in deljenju informacij med upravljavci, prodajalci, regulatorji in evropskimi institucijami, kot je na primer Evropsko središče za izkušnje z obratovanjem (*European Clearinghouse of Operating Experience*), ki deluje pod okriljem

Skupnega raziskovalnega središča Komisije (JRC).“ Informacije se naj ne bi delile zgolj med „upravljavci, prodajalci, regulatorji in evropskimi institucijami“ (COM(2012) 571 final). V ta proces je treba vključiti tudi prebivalstvo EU: to je namreč eden izmed stebrov (obveščanje, posvetovanje/sodelovanje in dostop do pravnega varstva) Aarhuške konvencije.

V Franciji so na primer za pomoč državljanom na voljo trije organi: odbor na visoki ravni za preglednost in obveščanje v zvezi z jedrsko varnostjo, lokalni odbori za obveščanje in nacionalno združenje lokalnih odborov za obveščanje (zakon iz junija 2006). Ti organi so sodelovali v francoskem postopku „dodatnega ocenjevanja varnosti“. Odbor na visoki ravni je sodeloval pri izdelavi specifikacij in delovno skupino zadolžil, da je s posvetovanjem na terenu natančno določila delovne pogoje osebja. Lokalni odbori za obveščanje in njihovo nacionalno združenje so poskrbeli za analizo poročil upravljavcev jedrskih objektov, ki je bila uporabljena za pripravo poročila francoskih nacionalnih regulatorjev.

Ti organi imajo v primeru nesreč dostop do dopisov v zvezi z odzivom na inšpekcijske preglede in lahko pridobijo odgovore upravljavcev. Glede na možnosti, ki so na voljo v Franciji, je razvidno, da lahko sodelovanje javnosti pri analizah nesreč prispeva k bolj konstruktivnemu dialogu s prebivalstvom.

5.2 Zelo pomembno je, da je Komisija ugotovila tudi naslednje: „Na podlagi stresnih testov so nacionalni regulatorji sklenili, da ni tehničnih razlogov za zaprtje katere koli JE v Evropi, in opredelili vrsto dobrih praks“ (COM(2012) 571 final). To ugotovitev pa je dopolnila tudi z različnimi priporočili in pozivi k izboljšanju, ki bi jih bilo treba uresničiti do določenega roka: kaj se bo zgodilo, če ti roki ne bodo upoštevani? Nekatere tehnične zahteve, kot so povečanje debeline tal reaktorja (Fessenheim v Franciji), oskrbovanje stavb z gorivom (bazeni za skladiščenje jedrskega goriva), bo morda nemogoče izpolniti: kaj bodo potem storile države? Poudariti je tudi treba, da nekatere jedrske elektrarne po nesrečah na Otoku treh milj in v Černobilu niso izvedle priporočenih zaščitnih ukrepov.

5.3 Ugotovitve v zvezi s postopki in okviri za varnost

Po Fukušimi so najpomembnejša vprašanja naslednja:

5.3.1 Ocenjevanje in upravljanje zunanjih tveganj

Sočasen izpad vira hlajenja in električne energije v vseh reaktorjih na določeni lokaciji ni bil nikoli predviden. Zato so se zaščitni mehanizmi (dizelski pomožni sistemi, zbiralniki vode) izkazali za neuporabne, še posebej zato, ker bi morali drugi reaktorji na lokaciji prevzeti vlogo reaktorja v okvari.

5.3.2 **Verjetnostne varnostne analize** se v posameznih državah članicah „med seboj zelo razlikujejo“ (COM(2012) 571 final). Treba jih je uskladiti in pri tem uporabiti najstrožji pristop. Ne bi se smeli slepiti, da so možnosti za nesrečo majhne, saj se običajno zgodijo zaradi več manjših napak, ki se pojavijo ena za drugo ali – kar je še hujše – vse naenkrat. Analiza nesreče v Fukušimi je poleg tega pokazala, da se je tveganje za potres in cunami podcenjevalo, čeprav so strokovnjaki opozarjali, da je takšen scenarij ne le mogoč, temveč se je v 30. letih tudi že zgodil. Nekatere nesreče so namreč veljale za „nemogoče“.

Toda že nesreča na Otoku treh milj je dokazala, da se sredica reaktorja vendarle lahko stali. Na podlagi pregledov, ki so bili izvedeni več let kasneje, je bilo ugotovljeno, da je reaktorska posoda sicer razpokala, vendar je vzdržala. Nasprotno pa se je v Černobilu reaktorska lava (korij) razširila vsepovsod. V Fukušimi pa so se delno stalile tri sredice (št. 1, 2 in 3) in verjetno prežgale tla reaktorjev.

5.3.3 Ukrepanje ob težkih nesrečah

Predvideti je treba vse možne situacije in tako poskušati uvesti nujne ukrepe, s katerimi bi bilo mogoče nesrečo čim bolj ublažiti. **Eden od najpomembnejših tovrstnih ukrepov je usposabljanje osebja.** Da pa bi omogočili zunanje upravljanje, se je treba tudi z lokalnimi prebivalci pripraviti na ukrepanje v primeru nesreč. Omogočiti jim je treba, da sodelujejo pri izdelavi navodil, pri čemer se izkoristi njihovo poznavanje terena.

Nesreča v Fukušimi nam je še enkrat pokazala, kako pomembno je ukrepanje po nesreči, za katerega bodo seveda poskrbele lokalne, regionalne in nacionalne oblasti. Z lokalnimi prebivalci pa se je kljub temu treba posvetovati, sodelovati morajo pri teh dejavnostih in prispevati svoje znanje. Ukrepanje po nesreči je dolgotrajna naloga.

5.4 Ključna priporočila glede varnosti, podana na podlagi stresnih testov

5.4.1 Priporočila v zvezi z varnostnimi ukrepi v obstoječih jedrskih elektrarnah

— Nadaljnje ukrepanje sodelujočih držav

Nakup premične opreme bi moral omogočiti preprečitev ali ublažitev težkih nesreč. Opremo bi bilo treba poleg tega utrditi (t. i. trdno jedro) in izboljšati usposabljanje osebja.

— Akcijski načrt za zagotavljanje izvajanja priporočil

Najprej je treba oceniti pomen različnih priporočil in s tem poskrbeti za „določanje prednosti in zagotavljanje sredstev tistim področjem, ki na področju varnosti prinašajo največje koristi“ (COM(2012) 571 final). Reaktorji nove generacije so načeloma zasnovani tako, da izpolnjujejo zahteve iz vseh ukrepov, povezanih s priporočili, vendar pa je treba okrepiti možnosti regulacije jedrske varnosti v Evropi.

— Pristojnost za spremljanje in preverjanje

Za to so odgovorne države, ki pa morajo na evropski ravni pripravljati redna poročila.

5.4.2 Priporočila v zvezi s postopki:

— na evropski ravni bi bilo treba „pripraviti [...] evropske smernice o ocenjevanju tveganja za naravne nesreče, vključno s potresi, poplavamami in ekstremnimi vremenskimi razmerami, da bi se povečala usklajenost med posameznimi državami članicami“ (COM(2012) 571 final). Komisija priporoča, da se ta naloga zaupa Združenju zahodnoevropskih upravnih organov za jedrsko varnost (*Western European Nuclear Regulators' Association* – WENRA). **Koristno bi bilo, če bi uporabili postopek posvetovanja po zgledu iz Aarhuške konvencije, pri čemer se v oblikovanje navodil vključijo vsaj prebivalci, ki živijo ob navedenih lokacijah;**

— preglede in ocenjevanje bi morali sistematično izvajati na vsakih deset let, hkrati pa še naprej voditi programe vzdrževanja, ki so v skladu s pomembnostjo opreme;

— poročila o varnosti reaktorjev bi bilo treba posodobiti vsaj na vsakih deset let;

— zagotoviti bi bilo treba opremo za reševanje v skrajni sili, vzpostaviti zavarovane centre za ukrepanje ob izrednih dogodkih in sestaviti reševalne ekipe, opremljene s premično opremo.

5.5 Izjemno pomembno je, da se v scenarijih nesreč opredeli, kdo prevzame odgovornost za ustavitev vseh reaktorjev na eni lokaciji, če pride do sočasnega izpada hlajenja in električne energije. Ponovno je treba preučiti vse postopke, v okviru katerih je predvideno, da reaktor, v katerem pride do nesreče, električno energijo dobi od drugega reaktorja na isti lokaciji, pregledati pa je treba tudi opremo za reševanje, kot so zunanja osvetljava, ki osebju omogoča premikanje po lokaciji, in dizelski pomožni sistemi. Preveriti je seveda treba tudi skladiščenje izrabljenega goriva v bazenih in povečati dotok vode v te bazene.

5.6 „Komisija meni, da je širitev obsega ocenjevanja varnosti na pripravljenost na izredne dogodke in ureditev za ukrepanje na območja izven lokacije elektrarne pomembna dodatna dejavnost za povečanje varnosti državljanov“ (COM(2012) 571 final). EESO meni, da bi bilo treba postopke med sosednjimi državami uskladiti. Švicarji in Nemci so sicer člani lokalnega odbora za obveščanje v Fessenheimu, Nemci in Luksemburžani pa so člani takega odbora v Cattenomu. Belgijci sodelujejo na sejah lokalnega odbora za obveščanje v Choozu, lahko pa bi se udeležili tudi sej odbora v Gravelinsu. Zelo koristno bi bilo, da bi se skupaj z lokalnim prebivalstvom pripravili na prevzemanje odgovornosti ob nesrečah. Obdobje ukrepanja po nesreči lahko traja zelo dolgo, in ravno lokalni prebivalci so tisti, ki bodo utrpeli največjo škodo s težkimi socialnimi, gospodarskimi in okoljskimi posledicami. Z zavarovalnimi pogodbami, ki jih sklenejo upravljavci, stroškov nesreče še zdaleč ni mogoče pokriti, zato jih prevzamejo države (in s tem javnost).

5.7 Ključni izsledki in priporočila, podana na podlagi ocenjevanja varnosti

5.7.1 *Ad hoc* skupina Sveta za jedrsko varnost (končno poročilo: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/12/st10/st10616.en12.pdf>) je predstavila svoje ugotovitve o petih temah: fizično varovanje, namerno strmoglavljenje letal, kibernetiki napadi, jedrske nesreče ter urjenje in usposabljanje. Nacionalna varnost je sicer še vedno v pristojnosti držav članic. Treba je:

- ratificirati konvencijo o varovanju jedrskega materiala (širjenje),
- nadaljevati prizadevanja za jedrsko varnost,
- vzpostaviti povezave med jedrsko varnostjo in zaščito ter sevanjem.

Ker nimamo študij o organizacijskih in človeških dejavnikih, je nastala vrzel. **Izjemno pomembno je, da se osredotočimo na to komponento, ki je eden od stebrov varnosti.**

5.7.2 Pojavila so se vprašanja, ali je treba pri nesrečah obravnavati zlonamerna dejanja, kot je na primer možnost strmogavljenja letal. Ta tema (strmogavljenje velikega letala) je bila preučena na seminarju na evropski ravni, pri čemer se je izkazalo, da imajo posamezne države članice EU različne pristope. Vseeno jo je treba upoštevati, saj se v družbi glede tega pojavlja mnogo vprašanj. Zadrževalni hrami reaktorjev, ki trenutno obratujejo, ne bi vzdržali trčenja velikega letala, novi evropski tlačnovodni reaktorji (*European Pressurized Reactor – EPR*) pa

bodo morali izpolnjevati nove zahteve za gradnjo: ali bodo te zadostovale?

5.7.3 Ukrepi za izboljšanje jedrske varnosti:

- zmanjšanje tveganja za kemične, biološke, radiološke in jedrske nezgode mednarodnega izvora, vključno s terorističnimi dejanji, in odkrivanje radioaktivnih in jedrskih snovi;
- revizija Direktive 2008/114/ES o ugotavljanju in določanju evropske kritične infrastrukture, ki bo predvidoma izvedena leta 2013;
- Komisija bo do konca letošnjega leta predstavila zakonodajni predlog o varnosti omrežij in informacij;
- sprejetje predloga za revizijo mehanizma na področju civilne zaščite EU, ki bo olajšal sodelovanje med državami članicami pri reševalnih intervencijah civilne zaščite v primeru hujših izrednih dogodkov, vključno z radiološkimi in jedrskimi nesrečami.

5.8 Pogled v prihodnost

5.8.1 Treba je opozoriti, da je bila izvedba „stresnih testov“ po nesreči v Fukušimi dogodek, kakršnega še ni bilo. Drži tudi, da je javnost dobila na vpogled veliko dokumentacije. Kljub temu je še naprej potrebno natančno spremljanje. Izboljšave so dejansko potrebne v vseh državah in šibke točke pri regulaciji je treba odpraviti.

5.8.2 **Človeški in organizacijski dejavniki še vedno niso dovolj analizirani** in njihov pomen v zvezi z varnostjo ni bil upoštevan. V primeru, ko se organizacija znajde v krizi in se mora z njo spopadati dalj časa, je treba v posvetovanje resnično vključiti vse akterje, pa tudi navadne državljanke.

5.8.3 Komisija priporoča naslednje:

- **da se začnejo navedene zahteve čim prej izvajati**, kar bo spremljala in leta 2014 skupaj s skupino evropskih regulatorjev za jedrsko varnost objavila poročilo. Dodaja še, da bi si morali v okviru akcijskega načrta predvsem prizadevati, da se do leta 2015 izvede večina potrebnih izboljšav varnosti;
- da se Svetu predlaga, naj aktivno sodeluje v **delovni skupini za preglednost** (kar je predlagala tudi IAEA, na podlagi evropske raziskave RISCUM). EESO predlaga, da se pri tem zgledujemo po Aarhuški konvenciji;

— da se ob podpori držav članic in institucij EU **prispeva h krepitvi jedrske varnosti**.

EESO pri tem priporoča sodelovanje in posvetovanje s prebivalstvom.

5.8.4 EESO meni, da bi bilo treba na podlagi postopka stresnih testov za jedrsko energijo, ki predstavlja 30 % proizvedene električne energije v EU, sprejeti najvišje varnostne standarde. Izjemno pomembno je, da bo lahko ta pomemben vir električne energije z nizkimi emisijami CO₂ še naprej prispeval k energetski mešanici v Evropi ter k izpolnjevanju cilja o zmanjšanju emisij toplogrednih plinov.

V Bruslju, 13. decembra 2012

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Staffan NILSSON
